

11. Петров В. Л. Некоторые вопросы ликвидации культовых сооружений старообрядцев Забайкалья в 30-е гг. XX в. В: История и культура семейских Забайкалья: хрестоматия. Ч. 2. Улан-Удэ. 2007.

12. Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства РСФСР, № 37, 1923.

References

1. Byulleten' NKVD, № 261, 1924, 23 iyulya.
2. Vasil'eva S. V. Vosstanovlenie tserkovnoy sobornosti staroobryadchestva v kontekste institutsional'nykh transformatsiy XX–XXI vv. In: Vestnik Buryatskogo gosudarstvennogo universiteta / Feder. agentstvo po obrazovaniyu, Buryat. gos. un-t. Ulan-Ude: Izd-vo Buryat. gos. un-ta, 2010. Vyp. 7: Istoriya.
3. Vasil'eva S. V. Vlast' i staroobryadtsy Zabaykal'ya. Ulan-Ude, 2007.
4. Vasil'eva S. V., Buraeva S. V. Irkutsko-Amurskaya eparkhiya: 100 let v istorii drevlepravoslaviya. Ulan-Ude: Izd-vo Buryat. gos. un-ta, 2012.
5. Vasil'eva S. V. Konfessional'nyy korporativizm i sobornost' staroobryadtssev v Baykal'skom regione. In: Gumanitarnyy vektor (Chita), № 3 (27), 2011.
6. Vasil'eva S. V. Staroobryadcheskie obshchiny Baykal'skogo regiona v period «voinstvuyushchego ateizma». In: Istoricheskiy opyt vzaimodeystviya narodov i tsivilizatsiy: k 350-letiyu prisoedineniya Buryatii k Rossii. Sb. nauch. st. (Ulan-Ude, 27–30 iyunya 2011 g.). Ulan-Ude;

Irkutsk: Ottisk, 2011.

7. GAIO, f. R-504, op. 5, d. 64. Materialy o likvidatsii Pokrovskoy tserkvi, l. 14, 33, 39, 46.

8. GAIO, f. 504, op. 5, d. 342. Materialy o zakrytii Pokrovskoy staroobryadcheskoy obshchiny, l. 64.

9. GAIO, f. 504, op. 5, d. 367. Spisok tserkvey s otsenkoy zdaniy g. Irkutsk 1937 g., l. 6.

10. Kupriyanova I. V. Staroobryadtsy Altaya v pervoy treti KhKh v. Barnaul, 2010.

11. Petrov V. L. Nekotorye voprosy likvidatsii kul'tovyykh sooruzheniy staroobryadtssev Zabaykal'ya v 30-eg. XX v. In: Istoriya i kul'tura semeyskikh Zabaykal'ya: khrestomatiya. Ch. 2. Ulan-Ude. 2007.

12. Sbranie uzakoneniy i rasporyazheniy Raboche-krest'yanskogo pravitel'stva RSFSR, № 37, 1923.

Svetlana Vasilieva (Ulan-Udă, Federația Rusă). Doctor habilitat în istorie, conferențiar, director al Bibliotecii Științifice, Universitatea de Stat din Buriatia.

Светлана Васильева (Улан-Удэ, Российская Федерация). Доктор исторических наук, доцент, директор Научной библиотеки, Бурятский государственный университет.

Svetlana Vasilyeva (Ulan-Ude, Russian Federation). Habilitation in Historical Sciences, Associate Professor, Director of the Scientific Library, Buryat State University.

E-mail: sv_vasilieva@mail.ru

Constantin ȘIȘCAN

TRANSFORMAȚIUNILE PERSONALITĂȚII ÎN CIRCUMSTANȚELE DE CONTINUĂ SCHIMBARE A LUMII (ÎN BAZA PROZEI RUSE DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XXI-LEA)

Rezumat

Transformațiunile personalității în circumstanțele de continuă schimbare a lumii (în baza prozei ruse de la începutul secolului al XXI-lea)

În articolul de față sunt studiate lucrările prozatorilor ruși din Republica Moldova prin prisma transformațiilor personalității în circumstanțele lumii contemporane. Analizând eroii mai multor opere, autorul îi definește drept niște „actori” care joacă viața pe scena personală sau socială. Jocul este principiul de bază care conceptualizează structura societății, începând de la relațiile interpersonale până la economia globală în care mizele sunt materializate după un scenariu prescris. Tehnologizarea intensă a lumii, computerizarea vieții și a conștiinței ne fac simpli utilizatori într-un joc regizat din exterior. Această tendință nu poate decât să detașeze omul de la natură, să-i manipuleze rațiunea și să devină un element neînsemnat în sistemul de colonie. Pentru a-și elibera conștiința, omul trebuie să-și restabilească relațiile armonioase cu natura, să controleze

tehnologizarea lumii și să respecte principiul ecoetic.

Cuvinte-cheie: transformațiunile personalității, prozatori ruși din Republica Moldova, joc, principiul ecoetic.

Резюме

Трансформация личности в условиях меняющегося мира (материалы экоэтических исследований, отраженные в русской прозе начала XXI в.)

В данной статье проанализированы работы авторов русской прозы начала XXI в. через призму трансформаций личности в условиях меняющегося мира. Изучив героев различных произведений, автор определяет их как «актеров» на сцене личной и социальной жизни. Игра – главный принцип, который структурирует общество, начиная от межличностных отношений и до мировой экономики, где ставки принимают материальную форму по predetermined сценарию. Интенсивная технологизация мира приводит к отрыву человека от природы, манипулирует

его сознанием и делает его винтиком в системе. Для освобождения сознания человек должен возродить гармоничные взаимоотношения с природой, контролировать внедрение новых технологий и соблюдать экоэтический принцип.

Ключевые слова: трансформации личности, русские писатели Республики Молдова, игра, экоэтический принцип.

Summary

The transformation of the of personality in a changing world (Environmental ethics researches reflected at the Russian prose of the beginning of the XXI century)

The present article researches the works of Russian writers from the Republic of Moldova through the lenses of personality transformation in the circumstances of the modern world. Analysing a number of heroes from different novels, the author defines them as "actors" that play their own life on the personal and social stage. The play is the main principle that conceptualises the structure of the society from interpersonal relations up to the world economy where the bets are materialised according to a prescribed scenario. The intense use of new technologies in the world, the computerisation of life and conscience make us simple users of a play directed from outside. This tendency can only detach the human being from nature, manipulate with his/her reasoning to become a tiny element in the colony system. In order to free their conscience, people must restore the harmonious relations with the environment, control the increasing role of technologies and respect the eco-ethic principle.

Key words: transformation of personality, Russian writers from the Republic of Moldova, play, eco-ethical principle.

Tot mai des, oamenii de știință reflectă asupra fenomenului acțiunilor inadecvate ale individului și ale unor asemenea cazuri, în general, în societate. Cum pot fi explicate acțiunile bizare ale omului? Ca și în secolul al XX-lea, cercetătorii încearcă să explice devianțele comportamentale absurde drept o reacție a individului față de absurditatea tragică a lumii, în care acesta nu-și poate găsi locul. Dacă am încerca să privim în esența absurdității, atunci în fața noastră se deschide conștiința destrămată a omului care nu corespunde existenței. Să ne amintim că despre aceasta la timpul său a vorbit și A. Camus. Lumea care poate fi explicată, chiar și în cel mai ridicol mod, este o lume cunoscută nouă. Iar dacă universul dintr-o dată este lipsit atât de iluzii, cât și de cunoaștere, atunci omul devine străin. Omul care este izgonit pentru totdeauna este lipsit și de amintirea patriei pierdute, și de speranța găsirii țării fâgăduinței. La drept vorbind, sentimentul absurdității este „disonanța dintre om și viața lui, dintre actor și decoratii” [3, p. 26].

În zilele noastre, o asemenea distorsiune s-a accentuat puternic și s-a transformat într-un conflict între

om și realitate. Influențați de „haotizarea” proceselor transformationale în lume (revoluții „colorate”, „haos controlat”, răsturnarea regimurilor neagreate în țările arabe ș.a.), oamenilor și cercetătorilor care studiază starea lor psihologică, lumea li se pare un teatru al absurdului. În acest teatru, jocul este parte componentă a realității, iar realitatea este țesută cu ațele jocului.

Însăși realitatea globală de astăzi impune omul să joace continuu, să pună masca, să actoricească mai activ ca niciodată. Iar aceasta se întâmplă la toate nivelurile, aproape devenind un stil de viață, o trăsătură caracteristică vremii. Și politicienii, și economiștii, și diplomații „joacă viața”. Nu în zadar în vocabular au intrat astfel de expresii precum „actori politici”, „actori pe scena politică”, „reguli de joc ale agenților economici”, „actori mondiali”.

Asupra acestui fenomen remarcat de noi, care nu este deloc nou, însă se manifestă intens în zilele noastre, reacționează și maestrul cuvântului artistic. Vestita poetesă și prozaică al republicii, Mirosava Metleeva, în ultima sa carte „Jocul de puzzle”, prin intermediul eroinei sale Nica, își exprimă atitudinea față de viață, față de orânduirea în lumea contemporană. „Ea – scrie autorul – are o atitudine binară față de lucruri. Uneori lumea i se părea o imensă piață de vechituri. Dulapul său oglindea aceasta, fiind ticsit cu o grămadă de lucruri moralmente învechite. Însă toate acestea, într-un fel sau altul, erau strâns legate de unele episoade din viața ei”. Și mai departe eroina (autorul – C. Ș.) vine cu o generalizare: „toată existența umană îi reamintea o plapumă peticită, un joc, un joc de puzzle, atunci când din unele bucăți, fragmente se formează o imagine, cu o singură diferență că jucătorul nu cunoaște rezultatul final” [7, p. 117].

După propria manieră, atitudinea de viață este transmisă de prozaicul începător, scenarist și programator Oxana Mamciueva. „Viața este un joc”, repetă ea cunoscuta expresie și imediat o transpune într-o povestire polisemantică – „Jucăriile”. „Noi toți jucăm – spune ea – ceva, pe cineva, tradițiile înrădăcinate pe tematici uzate, repetări temporale și situative. Fiindcă noi – observă Mamciueva – suntem ceea ce ne-am obișnuit și ne este frică să pierdem obișnuința, de parcă într-adevăr aceasta este unica formă posibilă de existență umană” [6, p. 35].

Și în ea năzuiește protestul. Apare dorința de a schimba obișnuitul. Răscolind setul său de „jucării prostești”, dintr-o dată realizează că de la distracțiile obișnuite nu primește nicio satisfacție. Reiese că pentru a pune capăt acestui joc este suficient să spui: „Stop, eu nu joc”. Și eroina este răbufnită în propria-i conștiință de sesizarea posibilei libertăți: „Eu nu mai joc în această conviețuire forțată cu un bărbat care se numește căsătorie. – Decide ea. – Eu nu mai joc pe nora respectuoasă. Eu nu mai joc pe vecina amabilă, pe gospodina calculată, pe amanta pasionată... Eu nu mai simulez orgasmul. Stop, eu nu mai joc în toată viața asta a mea de rahat!”.

Divorțul nu a fost înțeles de familia eroinei. Părinții

au bănuț-o de demență. Prietenii au început s-o evite, iar la prietena sa cea mai bună a renunțat singură după cuvintele acesteia pline de bucurie: „În sfârșit, acum la tine va fi totul exact ca la mine – nici familie, nici serviciu, nici bani”.

A parvenit o conștientizare a „sistemului închis”, a unui control din exterior. Noi toți trăim pe teritoriul unei „ferme tehnologizate”, consideră eroina. Ea este sigură că aceasta este realitatea. Cine și de ce „face aceasta cu noi”, ea nu știe. Dar să se agite într-un ocol de vite, ea nu mai dorește. Trebuie să fugă. Încotro? Dar măcar și în Ecuator, la natură. Doar natura poate salva sufletul. Însă prietenele sale, reprezentantele civilizației de internet care s-au obișnuit la călduț, cu mâncare în troacă, n-au curajul să facă primul pas spre o viață nouă, ba mai corect, spre întoarcerea la firesc, la izvorul naturii! Dorința de a sfârâma cursul obișnuit al vieții n-o părăsește. Aflarea la „ferma tehnologizată” n-o satisface deloc. După ce primește o invitație din Ecuator, ea se adresează prietenelor sale dependente de internet cu cuvinte de adio: „Pa, dragele mele camarade de troacă (sau vecine de ocol), este timpul să dau din mână mulgătorului invizibil! Eu nu am de gând să aștept cu voi *upgrade*-urile anului 2012, toate aceste potopuri ale voastre, invazia extraterestrelor și venirea lui Hristos, vedeți cumva și fără mine. Nu pot suporta reparațiile, iar ferma voastră comodă la sigur va fi reconstruită global cu o nouă redistribuție a locurilor la troacă. Nu mă credeți? – întrebă ea pe una din prietenele sale de ocol – atunci de ce toată lumea, de la mic la mare stă pe rețelele de socializare și se joacă în „Fermă”? Și găsește răspuns la întrebarea sa: „Pentru că este mai interesant să joci în ceea ce imită viața adevărată!” [6, p. 49].

A nu fi, dar a părea (adică iarăși a juca) – acesta este principiul lor. Astfel este atmosfera acestei mărturisiri ironice și amare a unei dependente de internet. Aici trebuie de subliniat problema socială care este tratată în această operă, și anume o formă nouă de organizare a statului. Este vorba de un „mulgător invizibil” pe teritoriul unei „ferme tehnologizate”. Mulgătorul invizibil este un simbol veridic al controlului din exterior al vieții noastre, un regizor care pune în scenă piesa sa preferată, în care nu este loc pentru „intruși” și natură.

Iar acum, pentru a găsi mecanismul jocului mondial, în care joacă după părerea noastră „clasa fără griji”, ne vom adresa la lucrările economistului american Veblen, la teoria lui de „proprietate absentă”, adică la acea proprietate care lipsește, care nu este vizibilă, nici palpabilă. Ea este în mâinile afaceriștilor care nu se ocupă de procesele de producție. În perioada de dominație a antreprenorilor, veniturile încununau munca lor asiduă. În secolul al XX-lea, în epoca „gospodăriei monetare” (a capitalismului, după Veblen), „creditul a devenit principala sursă de obținere a venitului. Anume cu ajutorul creditelor, businessmenii (reprezentanți ai clasei fără griji) ajung în posesia acțiunilor, obligațiilor, altor valori fictive care aduc niște venituri speculative colosale. În fi-

nal, se supra-extinde piața hârtiilor de valoare, mărirea „proprietății absente” depășește de câteva ori valoarea activelor materiale ale corporațiilor” [8, p. 328]. Din toate cele expuse reiese o concluzie firească – „proprietatea absentă” este baza existenței „clasei fără griji”, cauza conflictului acutizat între industrie și societate.

Dacă am reflecta, nu este greu să presupunem, având în vedere dispoziția de carnaval a „clasei fără griji”, că tendința acestei clase spre diverse magii, jocuri de noroc și trucuri vine din invenția de odinioară a unei aventuri la scară globală, din care, după cum s-a adevărit, pot fi scoși nu puțini bani. „Proprietatea absentă” este în viziunea noastră (scuzați să fim de oponenții critici), un joc în care creditele constituie miza. Acest sistem de deposedare de fonduri a concurenților fără a vărsa gram de sânge s-a instituit cu mult înaintea apariției internetului cu lumea sa virtuală, dar unele elemente de parcă au venit din viitor, l-au prezis, au luat forma virtuală care s-a materializat.

Vom menționa încă o dată un moment important, remarcat în opera O. Mamciueva – apariția în conștiința individului a obișnuinței de a imita viața adevărată, suplind-o cu un joc, înlocuind-o cu o iluzie. Este oare aceasta întâmplător? Există oare astăzi premise și motive întemeiate care contribuie la formarea unei asemenea atitudini?

În acest context, ne vom adresa la ceea ce știința propune astăzi oamenilor. Demult este cunoscută ipoteza așa-zisului „câmp informațional” al Pământului, în care se conțin toate datele despre orice eveniment, chiar despre viitor, și unde se află „cealaltă lume”. Cercetătorii de astăzi numesc acest câmp „serverul universului” și își imaginează geneza drept o „speculație computerizată”, un „produs al modelării computerizate”.

Lumea virtuală a internetului cu jocurile sale computerizate se extinde continuu, devenind la fel de infinită precum universul. Această observație îi aparține lui Jim Elvidge, om de știință în domeniul tehnologiilor informaționale și fizicii cuantice. În cartea sa, intitulată într-un ton categoric „Universul este descifrat” (The Universe – Solved), Elvidge scrie că la baza universului stă o oarecare informație, sunt introduse niște date. Conștiința noastră, presupune savantul, constă din biți de informație și nu se formează în creier. „Creierul – consideră Elvidge – nici nu este măcar depozitul de stocare a conștiinței, ci este doar o interfață, datorită căreia noi ne încadrăm în această simulare, prelucrăm date și facem schimb de date cu serverul universal. Încolo merg și sufletele, acestea fiind tot informație, formând un segment care în trecut se numea „lumea de dincolo” [5].

Dar ce este moartea, după Elvidge? Aceasta este doar „sfârșitul simulării” sau „acțiunea de întrerupere temporară cu transbordarea sufletului, adică a pachetului de date, la server”. Elvidge recunoaște reîncarnarea, presupunând că aceasta are loc prin transferul de informație dintr-un simulator în altul. Intuiția și clarviziunea la fel sunt explicate de specialist: ele funcționează

datorită accesului la serverul universal și „posibilității de descărcare a unor date solicitate”.

Într-un cuvânt, toate se întâmplă exact ca pe Internet. Îndeosebi viața, presupunem noi, reamintește unor utilizatori un imens joc computerizat. Teoria lui Elvidge este astăzi populară pe internet. Și oare ne mai putem mira că este acceptată și susținută de dependenții de internet? În special, percepția acestora a lumii se intercalează cu afirmațiile lui Elvidge că „obiectele ce ne înconjoară doar par a fi reale. Într-adevăr ele nu există, există doar golul. Există doar informația despre ceea ce obiectele există, informația care noi o primim datorită creierului și organelor de simț”.

Senzațiile, consideră cercetătorul, pot fi modelate, ceea ce înseamnă că poate fi modelată toată realitatea obiectivă, toată materia. După Elvidge, obiectul devine „real” doar în cazul în care cineva îl observă. Să zicem, de un oarecare programator sau Creator „care trăiește în afara hologramei, care activează în afara programului” [5].

Iar acum să ne întrebăm: oare ne mai putem mira de atitudinea față de natură a contemporanului nostru, adept al acestei teorii? Fiindcă, de facto, natura nu există. Pentru ce să ne mai facem griji, ce să iubim? Astfel, să vorbim despre protejarea mediului înconjurător, după cum vedem, nu este posibil fără cercetarea conștiinței umane, în care a fost aruncată ancora îndoielii.

Așadar, lumea ca un imens joc computerizat devine tot mai îngustă, datorită unor astfel de viziuni și ipoteze ale oamenilor de știință, aproape o realitate incontestabilă pentru noua generație a internetului. Ei nu se tem de moarte, deoarece aceasta este doar un transfer de date dintr-un simulator în altul, nu există milă față de cei din jur, fiindcă ei pot fi ușor înlocuiți de altcineva. Iar mai departe, percepția de carnaval, de joc al vieții concepe în conștiința umană închipuirea despre ireal ca fiind real și în același timp creează senzația de aflare pe terenul mișcător al unei „case galbene” cu tot complexul inerent de aberații, frici și chiar amenințări ascunse. Toate acestea pot fi privite drept consecință a căderii stringente a lumii interne a personalității care se renaște, care-și găsește materializarea convingătoare în lucrările tinerilor prozaici ruși din Moldova: în povestirile lui Serghei Uzun „Ștreangul” («Петля», Сб. «Кишинев 2013» Кишинев, 2013, 129), ale Angelei Enachi „Fotograful” («Фотограф», Сб. «Пролетая над...», Кишинев, 2012, 112-130), în nuvela lui Oleg Krasnov „Sora” («Сестра», Сб. «Шелковица», Кишинев, 2014), unde autorul ridică întrebarea cu privire la „frica de viață”, în schița lui Ghenadie Șatov „Fețele singurătății” («Лица одиночества», Сб. «Пролетая над...», Кишинев, 2012, 126-129), în care eroul său, fiindu-i frică de lumea înconjurătoare care-i prevestește doar goliciunea singurătății, recunoaște: „Sunt gata să vând, să iert, să încânt, să impresionez, să susțin doar că să nu mai rămân singur cu mine însumi. Cea mai mare frică se află anume acolo, în sinea ta” [12].

Frica de viață (O. Krasnov) și frica de sine însuși

(Gh. Șatov) vine tot de acolo, din rutina „casei galbene”, despre existența căreia în viața noastră scrie cu zel Vica Cembarțeva în povestirea „Prorocul din sectorul rezidențial” (Сб. «Пролетая над...», Кишинев, 2012). Este vorba de un personaj excentric – tocilarul Iosika – iubitorul de pace, vicelanul și filosoful a cărui viață este la fel de îmbâcsită, precum e plin de gunoiste totul în jur – străzile orașului natal al eroinei, relațiile dintre oameni, societate și putere. Ecoul „lumii nebune” este bine auzit în această operă. Descriind drumul său de la frizerie, unde lucrează eroina, spre tocilar, aceasta povestește: „Ca un delir amețitor înflorea liliacul. Presărat de-a lungul trotuarului, puful de plopi grămădit în crâmpenele murdare reamintea bucăți de vată rupte din saltelele de spital, sugerând gândul că societatea este incurabilă și că noi toți suntem pacienții unui imens spital de nebuni” [11, p. 198].

Totuși, reflectând asupra tuturor celor întâmplate, tocilarul ajunge la o concluzie optimistă. În interpretarea autorului, aceasta sună astfel: „Lumea este iubire, iar reflecția apusului întotdeauna prevestește ferestrelor din sectorul rezidențial nașterea iminentă a răsăritului. Și așa să fie!” [11, p. 210]. Astfel, laitmotivul renașterii este prevăzut chiar de însăși viața. Inevitabil.

Analizând „spectacolele” teatrului absurdului din viața noastră despre care scriu tinerii prozatori din Moldova, involuntar ajungem la supoziția că la baza acestora stă principiul ascuns de urmărire a bunului simț. Chiar dacă pare fantastică și grotescă, dacă reflectăm profund, această ipoteză se bazează pe niște argumente istorice, reale, deja pe larg cunoscute. Să ne amintim, de exemplu, despre planurile fostului director al CIA, Allen Dulles, referitor la prăbușirea regimului din URSS. El scria: „Noi vom folosi tot ce avem, toată puterea materială și toate resursele pentru mărginirea și prostirea oamenilor. Creierul uman, conștiința oamenilor poate fi schimbată. Semănând haos, noi pe neobservate vom înlocui valorile lor pe altele false și-i vom face să creadă în aceste valori false” [9, p. 7].

Suntem nevoiți să recunoaștem că unele momente din cercetările artistice ale prozatorilor din țara noastră deja și-au găsit locul în viața societății moderne. Și principiul antisemitismului nu mai pare atât de impertinent și irealist. Dacă, în lumina realității mondiale de astăzi, îl înțelegem ca o unealtă de luptă cu soluțiile raționale, însă incomode, ca un instrument de persecuție, atunci el, acest principiu, repetăm, denotă trăsăturile unei operațiuni globale bine gândite pe termen lung.

Un șir de lucrări de Boris Pahomov, Stanislav Voloșanovschi, Oleg Krasnov, Mihail Lupașco, Stanislav Poleakov conțin observațiuni și concluzii concrete și realiste, bazate pe viața republicii noastre și a țărilor din fosta Uniune Sovietică.

În condițiile unei defecțiuni, remanieri, renașteri, recreări permanente se naște tipajul omului-cameleon, care este gata să schimbe în sine totul, să se adapteze realității dinamice. O imagine elocventă a contempo-

ranului oportunist a fost creată de Boris Pahomov la sfârșitul anilor '80. În poezia „Om onest de partid” dedicată perestroikăi și deformațiilor interne, Pahomov scria:

*Sunt soldat. Și nu am dreptul să judec.
Eu sunt mereu împăcat cu mine.
Dacă voi primi ordin să fiu viclean,
Voi fi! Voi executa! Căci sunt soldat!
Dacă voi primi ordin să cred în minune,
Voi crede! Voi executa! Căci sunt soldat!
De-mi va fi ordin: „Tu ești Iuda”,
Eu cu oricine voi fi Iuda. Sunt soldat!*
[10, p. 63].

Viața a demonstrat durabilitatea acestui tipaj. Procesul de „cameleonizare” (termen al nostru – C. Ș.) continuă. Figura oportunistului s-a îmbogățit cu nuanțe noi, printre care prevalează agresiunea prădătorului precaut și vigilent. Imaginea unui astfel de erou a fost descrisă minunat de către Oleg Krasnov în povestirea „Zboruri de tigru”. Personajul său se poziționează drept un tigru moale, un prădător cu toate nuanțele unei psihici istețe, unei personalități gata să renunțe la propria individualitate în favoarea celei agreeate de societate. Dezgolind limitele acestui caracter, autorul redă gândurile ascunse ale eroului său: „Toți colegii mei de breaslă sunt siguri că eu sunt un carierist iscusit și viclean care se dă drept băiat de treabă. Și ei se țin departe de mine. Și bine fac. Dar șefii au părere bună despre mine, căci sunt cu inițiativă, sunt de nădejde. Și nu mă lingușesc. Doar că nu poți să le spui oamenilor tot ce gândești despre ei. Chiar și unui idiot ca șeful meu. Mai ales lui” [4, p. 26].

Și mai departe, el povestește despre micile sale șiretlicuri de viață, care-l ajută să supraviețuiască în această lume: „Să te adaptezi ușor societății – mărturisește el – este posibil dacă renunți la propria individualitate. Și eu vreau să mă adaptez societății, eu voi fi ferm și nemilos cu clienții, rece și calculat cu colegii. Voi executa orice ordin, iar sângele care va curge îmi va provoca doar un zâmbet lejer”. (Să ne amintim iarăși de B. Pahomov și versurile lui, de eroul lui S. Voloșanovschi care zicea ceva asemănător în romanul „Generația pierdută”).

„Iar seara – continuă eroul-cameleon al lui Krasnov – eu voi deveni un alt om, tandru, grijuliu, curios. Cel mai important e să nu încurc nimic” [4, p. 27].

Și aici iarăși întâlnim motivul jocului și actoriei.

În continuare, eroul nostru pictează tabloul viitoare sale bunăstări: „Și atunci eu mă voi pune bine pe picioare și voi ajunge departe. Voi avea o mașină lungă, propriul cabinet și propria secretară cu funduleț rotund. Acesta este un atribut. Ca o crosă de golf. Cu timpul voi aduna mulți bani și voi primi de la asta o plăcere estetică deosebită. Ce-mi mai rămâne să fac – consumerismul nu mă atrage nici într-un fel, iar de bani – zice el viclean – nu am mare nevoie” [4, p. 27].

Dar ce păcat! El totuși trebuie să cheltuie bani! De ce? Pentru că este „obligat să consume din compasiune

pentru cei din jur” (apreciați jertfirea eroului nostru! – C. Ș.).

„De altfel – zice el – voi aduce daune societății. Ceea ce eu, la drept vorbind, demult am de gând s-o fac. Dar aceasta este o slăbiciune mai mult decât nedemnă. Da, eu iau mită – mărturisește el curajos. Și aici nu-și găsește nicio îndreptățire. – Dar cum s-ar fi simțit atunci colegii mei, dacă eu procedam altfel, ce era să fie atunci cu clienții? – demonstrează el grija sa deosebită”. „Nu – ferm decide el – eu sunt obligat să iau mită dacă nu vreau să fiu un egoist. Dar eu nu sunt sigur dacă vreau să fiu sau nu. Altfel spus, eu sunt un om de treabă, dar nu sunt încăpățânat în principiile mele” [4, p. 27-28]. Iată acesta este credoul reprezentantului generației ce își pierde moralitatea, dar, totuși, încă nu este o generație pierdută.

Iar politica? Desigur că trebuie să participăm, să urmărim știrile. „Știu că ei spun minciuni – recunoaște el – știu de ce spun minciuni și știu cui asta îi convine, dar nu este important ce, ci cum”. Și imediat vine cu o scuză a acțiunilor sale: „Nimeni nu este vinovat că oamenii de rând nu au abilitățile de gândire proprie și sigură. Oamenii ies în stradă după libertate și democrație, pentru ce au ei nevoie să știe ce este asta, cine stă în spate și cine pentru asta plătește” [4, p. 28].

Și iată tigrul nostru, un prădător moale ce pe furie desfășoară un program de acțiuni larg și impresionant, pune bazele unei poziții sociale: „Eu știu la sigur cât este de important să poți lucra cu răbdare și să te porți corect și atunci nici nu vei observa cum trece viața”. Și se împărtășește cu bogata sa experiență de nepăsare: „Nu da importanță supărărilor de astăzi – învăță acesta și menționează cu optimism – „Măine vei avea parte de altele. Să nu-ți fie frică de nimic. Sufletul tău va muri înaintea corpului” [4, p. 28]. Bună consolare, oare nu?

Însă nimic nu mai poate îndupleca voința unui nepăsător: „Sunt un om foarte liber – cu mândrie afirmă el. – Nu mă interesează dacă astăzi este joi. Nu-mi pasă de șeful meu, eu nu-l respect ca personalitate, eu nu respect rolul lui ca personalitate în istorie. Ba mai mult, eu nu respect istoria. Eu nu vreau să intru în istorie, nici în componența societății” [4, p. 28].

Și iarăși își amintește de independența sa mândră: „Sunt un om liber. A pierde în viață e mai important decât a câștiga” [4, p. 28]. Vom renunța la valorile de altădată și nu ne vom grăbi să creăm altele noi? „Libertatea mea este libertatea interioară de care nu poți fi deposedat nici în închisoare. Cu atât mai mult la serviciu. Cu atât mai mult acasă. Visul la armonie este calea spre suferință. Cu viața te descurci fie ușor, fie nicicum” [4, p. 29].

Viața eroului trece ca într-un vis bizar, dar el s-a învățat să determine unde este vis și unde este realitate. Și în această realitate, la fel de absurdă ca și visul, el s-a obișnuit „să planifice pe fluxurile crescânde” ale conjuncturii și-i este absolut indiferent („ah, nu-mi pasă!”), doar să poată zbura mai departe. Iată așa zboară pes-

te viață „tigrul” – un animal prădător mic, capabil să înhațe o bucată mare de soartă de la contemporanul său credul. Două momente-cheie depistează autorul în caracterul eroului său: nepăsarea și negarea armoniei. Teoria nepăsării atinge diverse aspecte ale activității omului: asta include și refuzul de a participa în orânduirea socială, în istorie, în relații colegiale și sexuale, disprețul față de normele de conviețuire socială.

O componentă importantă a nepăsării constituie negarea armoniei. Visul la armonie este efemer, consideră eroul povestirii, ea duce spre chinuri sufletești. La ce oare trebuie aceste chinuri?

Concluzionând analiza principiului anti-sensului ca a unui factor de transformări sociale și interne ale personalității dintr-un spectru de probleme antropo-sociale și naturale, vom remarca îndeosebi unul dintre aceste procese care nu a ocolit Moldova, și anume procesul de „colonizare a conștiinței” omului (termenul nostru – C. Ș.). Capitalul oligarhic și-a pus ferm în supunere psihologia membrului de rând al comunității globale, punând viața acestuia într-o dependență directă față de preferințele și profitul acestui capital. Aceasta a contribuit la o acumulare de agresiune în oameni, la constituirea unei atitudini negative față de lume, de semenii săi, de natură. Omul s-a simțit un datornic veșnic, un ostac al intereselor cuiva, un pion într-un joc global, străin pe pământul natal.

Aceasta este foarte bine expus într-un astfel de fenomen precum „gastarbeiterii” (vezi romanul lui S. Voloșanovschi „Generația pierdută” /«Потерянное поколение»/, Chișinău, 2010). S-a format un anumit tip de gândire și mod de viață. Omul a realizat că este un cetățean al țării sale, care vine și pleacă, un părinte virtual pentru copiii săi, un cetățean care nu este responsabil de propriul stat și doar unul care-i asigură existența. În conștiința lui, nu s-a mai găsit loc pentru dragoste față de plaiul natal, atenție față de mediul înconjurător, uitat și lăsat de izbeliște. S-a conceput un nou tip al omului-cameleon, oportunist care înșfacă fără milă și este gata de orice. În conștiința lui s-a stabilit ferm începutul jocului ca o metodă de adaptare și supraviețuire în orice circumstanțe. În mare măsură, nu-i mai pasă ce va fi mai departe, el este un nepăsător, el este un om eliberat de valorile și prioritățile de altădată.

După cum vedem, literatura rusă din Moldova interpretează problemele absurdului cu sindromul său al „casei galbene” și controlul din exterior ca un spectacol, pus în scena locală iubită de un regizor întâmplător. Și cum rămâne cu dialogul cu Terra? După părerea noastră, un dialog constructiv multilateral nu este posibil până când nu va fi atins un echilibru al puterilor în conștiința omului, decolonizarea acestuia, instituirea armoniei dintre idei și tradiții.

Analiza spectrului de probleme ale transformărilor personalității, și societății în general, ne induce la concluzia categorică despre necesitatea stringentă de ieșire imediată din starea de tulburări

continue și revenirea la un echilibru ecoetic. Studiind procesele ce se desfășoară, suntem solidari cu tezele expuse de V. N. Volcenko, doctor în științe tehnice, profesor al Universității Tehnice de Stat din Moscova „N. E. Bauman”, în lucrarea sa „Ecoetica în percepția integrală a lumii în sec. XXI. Manifestul ecoeticii” [2, p. 20]. În programul său de depășire a crizei moral-ecologice sunt expuse următoarele sarcini:

1. Este necesar să fie asigurat saltul de la epoca catastrofelor și a globalizării imorale la imperativul ecoetic;

2. Este important să fie determinate limitele creșterii civilizației tehnologizate or ea se va autodistrugă. În legătură cu aceasta, este nevoie de schimbări cardinale în utilizarea noilor cunoștințe și a noilor tehnologii pentru diminuarea impactului negativ asupra vieții pe planetă;

3. Este nevoie de a respecta în permanență dominantă morală în relațiile dintre știință și religie, biserică și societate, personalitate și mijloacele de informare și comunicare în masă, asigurarea protecției drepturilor omului, inclusiv și dreptul de a prelucra pământul.

„Fără respectarea legilor morale omenirea nu va supraviețui, dar poate să moară chiar în deceniul viitor. Ecoetica ca și știința necesită stabilirea unor elemente de prohibiție și de gestiune a calității relației dintre om și natură” [2, p. 20]. Natura trebuie să penetreze în viața societății și să asigure depășirea reală de către omenire a crizei moral-ecologice.

Printre sarcinile enumerate în program, vom remarca îndeosebi importanța delimitării granițelor creșterii civilizației tehnologizate, a cărei inovații astăzi pun în pericol mediul înconjurător și viața oamenilor, schimbându-le subit psihicul.

Referințe bibliografice

1. Волошановский Ст. Потерянное поколение. Кишинев, 2010.
2. Волченко В. Экоэтика в целостном миропонимании XXI века. Манифест экоэтики. М., 2010.
3. Камю А. Бунтующий человек. М., 1990.
4. Краснов О. Полеты тигра. In: Пролетая над... Сб. рассказов. Сост. и ред. М. Поторак. Кишинев, 2012.
5. Лаговский В. Господь! Так вы программист? In: Комсомольская правда. 18.02.2015.
6. Мамчуева О. Игрушки. In: Пролетая над... Сб. рассказов. Сост. и ред. М. Поторак. Кишинев, 2012.
7. Метляева М. Игра в пазлы. Кишинев, 2010.
8. Мировая экономическая мысль сквозь призму веков. Сб. статей. Том III. М., 2010.
9. Наниев А. Годы смуты и надежд. Роман. Кишинев, 2007.
10. Пахомов Б. Дурная карма. Кишинев, 2009.
11. Чембарцева В. Пророк из спального района. In: Пролетая над... Сб. рассказов. Сост. и ред. М. Поторак. Кишинев, 2012.

12. Шатов Г. Лица одиночества. In: Пролетая над... Сб. рассказов. Сост. и ред. М. Поторак. Кишинев, 2012.

References

1. Voloshanovskiy St. Poteryannoe pokolenie. Kishinev, 2010.
2. Volchenko V. Ekoetika v tselostnom miroponimani XXI veka. Manifest ekoetiki. M., 2010.
3. Kamyu A. Buntuyushchiy chelovek. M., 1990.
4. Krasnov O. Polety tigra. In: Proletaya nad... Sb. rasskazov. Sost. i. red. M. Potorak. Kishinev, 2012.
5. Lagovskiy V. Gospod! Tak vy programmist? In: Komsomol'skaya pravda, 18.02.2015.
6. Mamchueva O. Igrushki. V: Proletaya nad... Sb. rasskazov. Sost. i. red. M. Potorak. Kishinev, 2012.
7. Metlyaeva M. Igra v pazly. Kishinev, 2010.
8. Mirovaya ekonomicheskaya mysl' skvoz' prizmu vekov. Sb. statey. Tom III. M., 2010.
9. Naniev A. Gody smuty i nadezhd. Roman. Kishinev, 2007.

10. Pakhomov B. Durnaya karma. Kishinev, 2009.

11. Chembartseva V. Prorok iz spal'nogo rayona. In: Proletaya nad... Sb. rasskazov. Sost. i. red. M. Potorak. Kishinev, 2012.

12. Shatov G. Litsa odinchestva. In: Proletaya nad... Sb. rasskazov. Sost. i. red. M. Potorak. Kishinev, 2012.

Constantin Şişcan (Chişinău, Republica Moldova). Doctor în studiul artelor, conferențiar cercetător, Centrul de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Ştiințe a Moldovei.

Константин Шишкан (Кишинев, Республика Молдова). Доктор искусствоведения, конференциар-исследователь, Центр этнологии, Институт культурного наследия Академии наук Молдовы.

Constantine Shishkan (Chisinau, Republic of Moldova). PhD in the Study of Arts, Research Associate Professor, Centre of Ethnology, Institute of Cultural Heritage of the Academy of Sciences of Moldova.

*Василий САКОВИЧ,
Елизавета КВИЛИНKOBA*

ЗНАЧИМОСТЬ ЯЗЫКОВОГО КОМПОНЕНТА В СТРУКТУРЕ ЭТНИЧЕСКОГО САМОСОЗНАНИЯ БЕЛОРУСОВ МОЛДОВЫ

Rezumat

Importanța componentei lingvistice în structura identității etnice a belarușilor din Republica Moldova

În acest articol, problema importanței limbii materne pentru belaruși din Moldova este cercetată pe baza materialelor de teren acumulate de către autori în anul 2009. Rolul și importanța limbii materne pentru belarușii din Moldova se manifestă în baza competentului și limbajului lingvistic. Importanța limbii materne pentru auto-identificarea belarușilor subliniază aspectul simbolic. Pentru belarușii din Moldova limba definește valoarea semnificație simbolică este un marcher al identității etnice și culturale. Semnificația limbii materne este apreciată de respondenți belaruși ca «limbă pentru suflet».

Cuvinte-cheie: constiință, identitate, adaptare, limba maternă.

Резюме

Значимость языкового компонента в структуре этнического самосознания белорусов Молдовы

В данной статье вопрос о значимости родного языка для белорусов Молдовы рассматривается на материалах опроса, проведенного авторами в 2009 г. Роль и значимость родного языка для белорусов Молдовы проявляется в их языковом поведении и в языковой компетенции. Значимость родного языка для само-

идентификации белорусов подчеркивает его символический аспект. Для белорусов Молдовы ценность языка определяется, прежде всего, его символическим значением – язык является символом этнической и культурной идентичности, эмоционально окрашенной коллективной ценностью. Роль своего языка в большей степени видится респондентам как «язык для души».

Ключевые слова: самосознание, идентичность, адаптация, родной язык.

Summary

The importance of the language component in the structure of ethnic consciousness of the Belarusians of Moldova

In the article the question of the significance of the native language for the Belarusians of Moldova considered for the survey materials, we conducted in 2009. The role and importance of the mother tongue for the Belarusians of Moldova is manifested in their language behavior and language competence. The significance of the native language for the identity of Belarusians emphasizes its symbolic aspect. For Belarusians of Moldova Value is determined by the language, above all, its symbolic meaning – the language is a symbol of ethnic and cultural identity, collective emotive value. The language gives them a sense of cultural and ethnic identity.

Key words: consciousness, identity, adaptation, native language.